

Rzeźby ocalałej z getta

Zenia Larsson, Żydówka urodzona jako Szajna Marcinkowska w 1922 roku w Łodzi, była rzeźbiarką, której twórczość odzwierciedlała jej wojenne doświadczenia. W getcie zaczęła tworzyć pierwsze rzeźby z gliny, które były wstępem do jej przyszłej kariery jako artystki. Po wojnie, dzięki niebywałej determinacji, Larsson kontynuowała edukację artystyczną w Akademii Sztuk Pięknych w Sztokholmie. Od lat 60. Zenia Larsson poświęciła się przede wszystkim pisaniu powieści, opowiadań i esejów, w których opisywała wojnę, historię swojej rodziny, a także analizowała współczesne losy Żydów z Europy. Choć należała do najbardziej znanych przedstawicielek literatury Holocaustu w Szwecji, od jej śmierci w 2007 roku pamięć o Zeni jako artystce i pisarce szybko się zatarła.

Niniejsza wystawa jest owocem wnikliwych poszukiwań, badań i pracy kuratorki wystawy - akademicki Urszuli Ulli Chowaniec oraz zaangażowania Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi w podtrzymanie pamięci o żyjących w dawnej Łodzi mieszkańcach pochodzenia żydowskiego. Wystawa jest pierwszą ekspozycją odnalezionych, odrestaurowanych i zrekonstruowanych dzieł Zeni Larsson na świecie, a zarazem pionierską prezentacją rzeźb tej artystki w Polsce. Eksplorując twórczość Zeni Larsson odkrywamy zupełnie dotąd nieznaną w Polsce, a w Szwecji niestety zapomnianą herstorię. Poznajemy utalentowaną, inspirującą kobietę rzeźbiarkę, pisarkę, której twórczość, mimo przeżytej wojennej traumy, ogromnej życiowej destrukcji i cierpienia, niesie nadzieję, którą można odkryć w jej rzeźbach w gipsie, kamieniu i glinie - ulubionych tworzywach artystki. Izabela Maciejewska, artystyczna konsultantka wystawy, zauważa: „Glina jest tutaj materiałem znaczącym, bo utrwała się przez ogień. W dziełach Zeni można dostrzec połączenie tradycyjnych technik z nowoczesnym conceptualnym podejściem, które odzwierciedlało naturę i jej dynamicznej przemiany”.

(...) Wystawa nie powstałaby bez pomocy Centrum Dialogu im. Marka Edelmana w Łodzi i Miejskiej Galerii Sztuki w Łodzi, merytorycznego wsparcia dyrektorki Joanny Podolskiej i konsultacji artystycznej Izabeli Maciejewskiej. A także koordynacji projektu Agnieszki Wilczek (CD) i Małgorzaty Dziegielewskiej (MGSŁ).

Jednak szczególne podziękowania kieruję do właścicieli rzeźb, których także zbiory fotografii umożliwiły powstanie tej wystawy: Evie Grossman, córce ocalałych z Holocaustu Tadeusza Frydmana z Łodzi i Miny Frydman, born Don z Wilna, przyjaciół Zeni Larsson; Necie Frister-Aaron, córce Brunona Fristera (Bronisława Frysztera z Radomia) oraz Gity Frister z Wilna; Tommiemu Ringartowi, synowi Hanny i Kuby Ringartów, także więźniów Litzmannstadt-Ghetto oraz szwedzkich przyjaciół Zeni Larsson. Podziękowania należą się także Yael Fried, kuratorce oraz Gminie Żydowskiej w Sztokholmie (Judiska Församlingen i Stockholm), a szczególnie Hannie Halpern.

Urszula Ulla Chowaniec, Sztokholm, czerwiec 2024